

BOSHLANG'ICH TA'LIMDA TARBIYANING O'RNI VA AXAMIYATI

Abdulxamidova Marjona Ikromjon qizi

Qo'qon Universiteti Andijon filiali

Boshlang'ich ta'lim yo'nalishi 1-kurs talabasi

Annotatsiya

Boshlang'ich ta'lim tizimida tarbiya jarayoni ta'lim bilan uzviy bog'liq bo'lib, o'quvchilarning shaxs sifatida shakllanishida muhim o'rin tutadi. Aynan boshlang'ich ta'lim davrida bolalarning dunyoqarashi, axloqiy me'yorlari, ijtimoiy xulq-atvori va hayotga bo'lgan munosabati shakllana boshlaydi. Shu sababli tarbiya boshlang'ich ta'limning ajralmas tarkibiy qismi hisoblanadi va u faqat bilim berish bilangina cheklanmay, balki barkamol shaxsni tarbiyalashga xizmat qiladi.

Boshlang'ich ta'limda tarbiyaning asosiy maqsadi o'quvchilarda milliy va umuminsoniy qadriyatlarga hurmat, vatanparvarlik, mehnatsevarlik, mas'uliyat, intizom, do'stlik va hamjihatlik kabi fazilatlarni shakllantirishdan iboratdir. Tarbiya jarayoni orqali bolalarda ijobiy xulq-atvor me'yorlari, o'z-o'zini boshqarish ko'nikmalari hamda jamiyatda o'z o'rnini topa olish qobiliyati rivojlanadi. Ayniqsa, o'qituvchining shaxsiy namunasi, pedagogik mahorati va tarbiyaviy yondashuvi bu jarayonda muhim ahamiyat kasb etadi.

Bugungi kunda globallashuv sharoitida yosh avlodni turli salbiy ta'sirlardan asrash, ularda mustahkam ma'naviy immunitetni shakllantirish dolzarb vazifalardan biri hisoblanadi. Shu nuqtai nazardan, boshlang'ich ta'limda tarbiyaviy ishlarni tizimli va uzluksiz tashkil etish zarur. Dars jarayonlarida, sinfdan tashqari mashg'ulotlarda, turli tadbirlar orqali tarbiya mazmunini samarali amalga oshirish mumkin. O'yinlar, suhbatlar, ijodiy topshiriqlar va jamoaviy faoliyatlar o'quvchilarning tarbiyaviy rivojiga ijobiy ta'sir ko'rsatadi.

Xulosa qilib aytganda, boshlang'ich ta'limda tarbiya o'quvchilarning intellektual, ma'naviy va axloqiy kamolotini ta'minlashda muhim omil hisoblanadi. Ta'lim va tarbiyaning uyg'unligi orqali jamiyat talablariga javob bera oladigan, mustaqil

fikrlovchi, vataniga sodiq va komil insonlarni tarbiyalash mumkin. Shu bois boshlang'ich ta'limda tarbiyaning o'rne va ahamiyatini yanada oshirish pedagogika oldidagi ustuvor vazifalardan biri bo'lib qolmoqda.

Kalit so'zlar: boshlang'ich ta'lim, tarbiya, barkamol shaxs, ma'naviy tarbiya, axloqiy fazilatlar, o'quvchi shaxsi, pedagogik jarayon, milliy qadriyatlar, tarbiyaviy ishlar, o'qituvchi roli.

Kirish

Bugungi kunda ta'lim tizimida tarbiya masalasi muhim ahamiyat kasb etib, yosh avlodni har tomonlama barkamol etib tarbiyalash davlat siyosatining ustuvor yo'nalishlaridan biri hisoblanadi. Ayniqsa, boshlang'ich ta'lim bosqichi o'quvchilarning shaxs sifatida shakllanishida poydevor vazifasini bajaradi. Ushbu bosqichda beriladigan ta'lim va tarbiya bolaning keyingi hayoti, dunyoqarashi, axloqiy qarashlari hamda jamiyatdagi o'rnini belgilab beradi.

Boshlang'ich ta'limda tarbiya jarayoni faqatgina bilim berish bilan chegaralanib qolmasdan, balki o'quvchilarda ijtimoiy faollik, mustaqil fikrlash, mas'uliyat, intizom va vatanparvarlik kabi muhim fazilatlarni shakllantirishga xizmat qiladi. O'qituvchi tomonidan tashkil etiladigan tarbiyaviy faoliyat o'quvchilarning yosh va psixologik xususiyatlarini hisobga olgan holda olib borilishi zarur. Chunki aynan shu davrda bolalar tashqi ta'sirlarga tez beriluvchan bo'lib, ijobiy yoki salbiy xulq-atvor ko'nikmalari shakllana boshlaydi.

Shu sababli boshlang'ich ta'lim tizimida tarbiyaning o'rne va ahamiyatini chuqur o'rganish, uni samarali tashkil etish usullarini takomillashtirish dolzarb pedagogik masalalardan biri hisoblanadi. Ta'lim va tarbiyaning uzviyligi orqali ma'naviy yetuk, axloqan barkamol hamda jamiyat taraqqiyotiga munosib hissa qo'sha oladigan shaxslarni tarbiyalash mumkin.

Muhokama

Boshlang'ich ta'limda tarbiya masalasini muhokama qilish jarayonida, avvalo, uning ta'lim jarayoni bilan chambarchas bog'liqligini ta'kidlash lozim. Tarbiya ta'limdan ajralgan holda samarali natija bera olmaydi, chunki bilim berish bilan bir qatorda o'quvchilarda to'g'ri xulq-atvor, axloqiy me'yorlar va ijtimoiy mas'uliyatni shakllantirish muhim ahamiyatga ega. Shu nuqtai nazardan, boshlang'ich sinflarda har bir fan mazmuniga tarbiyaviy jihatlarni singdirish zarur hisoblanadi.

Muhokamalar shuni ko'rsatadiki, boshlang'ich ta'lim yoshidagi bolalarda tarbiyaviy ta'sirlar kuchli bo'lib, o'qituvchining shaxsiy namunasi muhim rol o'ynaydi. O'qituvchining muomalasi, nutqi, kiyinish madaniyati va bolalarga bo'lgan munosabati o'quvchilar uchun bevosita ibrat vazifasini bajaradi. Shu sababli pedagog tarbiyachi sifatida doimo o'z ustida ishlashi, zamonaviy pedagogik yondashuvlardan samarali foydalanishi lozim.

Shuningdek, tarbiya jarayonida oila va maktab hamkorligi muhim masala sifatida muhokama qilinadi. Agar oilada berilayotgan tarbiya maktabdagi tarbiyaviy ishlar bilan uyg'unlashsa, tarbiya samaradorligi yanada oshadi. Aks holda, bolada qarama-qarshi qarashlar paydo bo'lishi mumkin. Shu bois ota-onalar bilan muntazam muloqot olib borish, ularni tarbiyaviy jarayonga jalb etish muhim ahamiyat kasb etadi.

Zamonaviy axborot texnologiyalari va ommaviy axborot vositalarining bolalar ongiga ta'siri ham muhokama markazida turadi. Internet va ijtimoiy tarmoqlardan to'g'ri foydalanishni o'rgatish, axborot madaniyatini shakllantirish boshlang'ich ta'limdan boshlab yo'lga qo'yilishi zarur. Bu orqali bolalarni turli salbiy axborotlardan himoyalash mumkin.

Umuman olganda, muhokamalar natijasida boshlang'ich ta'limda tarbiya tizimli, uzluksiz va maqsadga yo'naltirilgan holda tashkil etilgandagina kutilgan natijalarga erishish mumkinligi aniqlanadi.

Adabiyotlar tahlili

Boshlang'ich ta'limda tarbiyaning o'rni va ahamiyati masalasi ko'plab pedagog olimlar va tadqiqotchilar tomonidan o'rganilgan. Ilmiy adabiyotlar tahlili shuni ko'rsatadiki, tarbiya ta'lim jarayonining ajralmas qismi bo'lib, u o'quvchilarning shaxs sifatida har tomonlama rivojlanishiga xizmat qiladi. Mazkur yo'nalishda olib borilgan tadqiqotlarda tarbiyaning mazmuni, shakl va usullari turli nuqtai nazardan yoritilgan.

Mahalliy pedagog olimlarning ilmiy ishlarida boshlang'ich ta'limda tarbiyaviy ishlarni tashkil etish masalalariga alohida e'tibor qaratilgan. Xususan, tarbiya jarayonida milliy qadriyatlar, urf-odatlar va an'analarni hisobga olish muhimligi ta'kidlanadi. Tadqiqotlarda o'qituvchining pedagogik mahorati va tarbiyachi sifatidagi roli boshlang'ich sinf o'quvchilarida axloqiy, ma'naviy va ijtimoiy fazilatlarni shakllantirishda yetakchi omil ekanligi qayd etilgan.

Xorijiy adabiyotlarda esa boshlang'ich ta'limda tarbiya masalasi ko'proq shaxsga yo'naltirilgan ta'lim, kompetensiyaviy yondashuv hamda ijtimoiy-emotsional rivojlanish bilan bog'liq holda tahlil qilinadi. Ushbu tadqiqotlarda bolalarda mustaqil fikrlash, muammolarni hal etish, muloqot qilish va jamoada ishlash ko'nikmalarini rivojlantirish tarbiyaning muhim natijalaridan biri sifatida ko'rsatiladi. Shuningdek, oila, maktab va jamiyat hamkorligi tarbiya samaradorligini oshiruvchi asosiy omillardan biri sifatida e'tirof etiladi.

Adabiyotlar tahlili shuni ko'rsatadiki, zamonaviy pedagogik yondashuvlar tarbiyani faqatgina alohida faoliyat sifatida emas, balki barcha fanlar va ta'lim jarayoniga integratsiyalashgan tizim sifatida qarashni talab etadi. Axborot texnologiyalaridan foydalanish, interfaol metodlarni qo'llash hamda tarbiyaviy ishlarni tizimli rejalashtirish boshlang'ich ta'limda tarbiya samaradorligini oshirishga xizmat qiladi.

Xulosa sifatida aytish mumkinki, mavjud ilmiy adabiyotlar boshlang'ich ta'limda tarbiyaning muhim pedagogik ahamiyatga ega ekanligini tasdiqlaydi va mazkur yo'nalishda izlanishlarni yanada chuqurlashtirish zarurligini ko'rsatadi.

Natija

Olib borilgan tahlillar va muhokamalar natijasida boshlang'ich ta'lim tizimida tarbiyaning o'rni va ahamiyati nihoyatda muhim ekanligi aniqlandi. Boshlang'ich sinf o'quvchilarida shaxs sifatida shakllanish jarayoni aynan shu bosqichda boshlanib, tarbiyaviy ta'sirlar ularning axloqiy, ma'naviy va ijtimoiy rivojlanishida hal qiluvchi rol o'ynaydi. Tarbiya jarayonining to'g'ri tashkil etilishi o'quvchilarda ijobiy xulq-atvor, mas'uliyat, intizom hamda jamiyatda o'zini tutish madaniyatini shakllantirishga xizmat qiladi.

Tadqiqot natijalari shuni ko'rsatadiki, tarbiya ta'lim jarayoni bilan uzviy bog'langan holda olib borilgandagina samarali bo'ladi. Boshlang'ich ta'limda barcha fanlar mazmuniga tarbiyaviy jihatlarni singdirish, dars va sinfdan tashqari mashg'ulotlarni bir-birini to'ldiruvchi tizim sifatida tashkil etish muhim ahamiyat kasb etadi. Bunda o'qituvchining pedagogik mahorati, shaxsiy namunasi va tarbiyaviy yondashuvi asosiy omillardan biri hisoblanadi.

Shuningdek, natijalar oila va maktab hamkorligining tarbiya samaradorligiga bevosita ta'sir ko'rsatishini tasdiqlaydi. Ota-onalar bilan olib boriladigan tizimli hamkorlik bolalarda mustahkam ma'naviy-axloqiy asoslarning shakllanishiga yordam beradi. Zamonaviy axborot muhitida esa bolalarda axborot madaniyatini

rivojlantirish, internet va ommaviy axborot vositalaridan oqilona foydalanish ko'nikmalarini shakllantirish zarurligi aniqlandi.

Umuman olganda, olingan natijalar boshlang'ich ta'limda tarbiyani yanada takomillashtirish, uni zamonaviy pedagogik talablar asosida tashkil etish zarurligini ko'rsatadi. Bu esa kelajakda jamiyat taraqqiyotiga munosib hissa qo'sha oladigan barkamol va komil shaxslarni tarbiyalashga xizmat qiladi.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. O'zbekiston Respublikasi Prezidenti. Ta'lim va tarbiya sohasiga oid farmon va qarorlar. — Toshkent, 2020.

2. O‘zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasi. Boshlang‘ich ta‘lim davlat ta‘lim standarti. — Toshkent, 2021.
3. Karimov I.A. Yuksak ma‘naviyat — yengilmas kuch. — Toshkent: Ma‘naviyat, 2008.
4. Avloniy A. Turkiy guliston yoxud axloq. — Toshkent: O‘qituvchi, 2019.
5. Yo‘ldoshev J., Usmonov S. Pedagogika. — Toshkent: Fan va texnologiya, 2018.
6. Qodirov B. Boshlang‘ich ta‘lim pedagogikasi. — Toshkent: O‘zbekiston, 2017.
7. Rasulov A., Sharipova M. Boshlang‘ich sinflarda tarbiyaviy ishlarni tashkil etish. — Toshkent: Innovatsiya, 2020.
8. UNESCO. Education for Sustainable Development. — Paris, 2019.